

ЛІТЕРАТУРА

МИСТЕЦТВО = НАУКА

Безплатний додаток до

„НЕДІЛІ“

ч. 48. з дня 20. грудня 1931.

Мистецтво світлотіней.

Про 2. виставку української фотографіки.

Винахід фоторафичної техніки повинен був відповісти у великій мірі ідеалові реалістичного й натуралістичного мистецтва, яке видвигало, як головний постулат творчості, по змозі найвірніше відтворення дійсності. Але якраз досвід з фотографікою показав, що навіть найпошдовніші фанатики дійсності на ділі не ідентифікували мистецького твору з бездушною відбиткою життєвого факту. В часах розцвіту реалізму й натуралізму фотографіка не була ще мистецтвом саме тому, що обмежувалася виключно лише до вірного схоплювання зовнішнього світа. Фотографіка вступила на щабель мистецької творчості щойно тоді, коли під впливом модерних протиреалістичних течій зірвала радикально з реалістичними принципами і почала стилізувати життєві факти. Таким чином найбільш натуралістична по своїй суті галузь зображального промислу, пройшовши школою антинатуралістичної стилізації, дала, як синтезу, нове мистецтво світлотіней.

Головно в останньому десятилітті помисловість мистців-фотографів довела, при

фотографів і увійшло в звичай влаштувати виставки фотографіки, які мистецька критика мусить вже трактувати доволі поважно.

Фіголь. Юдин гріш.

Також у Львові існує вже інституція періодичних виставок української фотографіки. „Українське Фотографічне Товариство“ влаштувало саме вже другу з черги таку виставку. На ній нема творів, які позначувалиб якийсь новий розвоєвий етап цього молодого мистецтва або відбивалиб на загальному тлі своєю своєрідністю та силою. Панує „золота середина“ — але коли розглянути точніше сірі ряди експонатів, то можна серед них знайти навіть дуже поважні й солідні творчі досягнення.

Перш усього належить ствердити, що наші мистці-фотографи ще досі тримаються у великій своїй більшості реалістично-змістової тематики, черпаючи безпосередньо з природи. Серед краєвидів, портретів чи жанрових сценок находимо ще дуже багато суто реалістичного наставлення вчорашнього дня. Дальший етап розвитку, а саме анальогічне до малярської реакції на натуралізм стилізування та настроєве акцентування природи — це найбільш поширений серед наших сучасних фотографів спосіб мистецького оформлення.

Далі йдуть романтичні стилізації на тлі природи (типові приклади — „Композиція“ Ю. Дороша і „На сторожі віків“ Я. Савки), а вкінці акцентування річовости або оформлення матеріалу шляхом свідомо штуч-

ної композиції, репрезентоване головню Д. Фіголем з його цікавими знімками „За клявзурою“, „Орнамент тіни“ та з такими його творами, як незвичайно ефектовний, але дещо поверховно задуманий „Юдин гріш“ або цікава формально, але несмачна щодо сюжету „Manicure“. Фіголь найбільше з усіх учасників виставки наблизився до сучасних змагань у мистецькій фотографії Заходу. Крім нього слідний цей спосіб вибору і трактування тем ще частинно у Я. Савки („Жабка“), М. Лятишевського (прегарна „Nature morte“) та О. Моха („Вікна“).

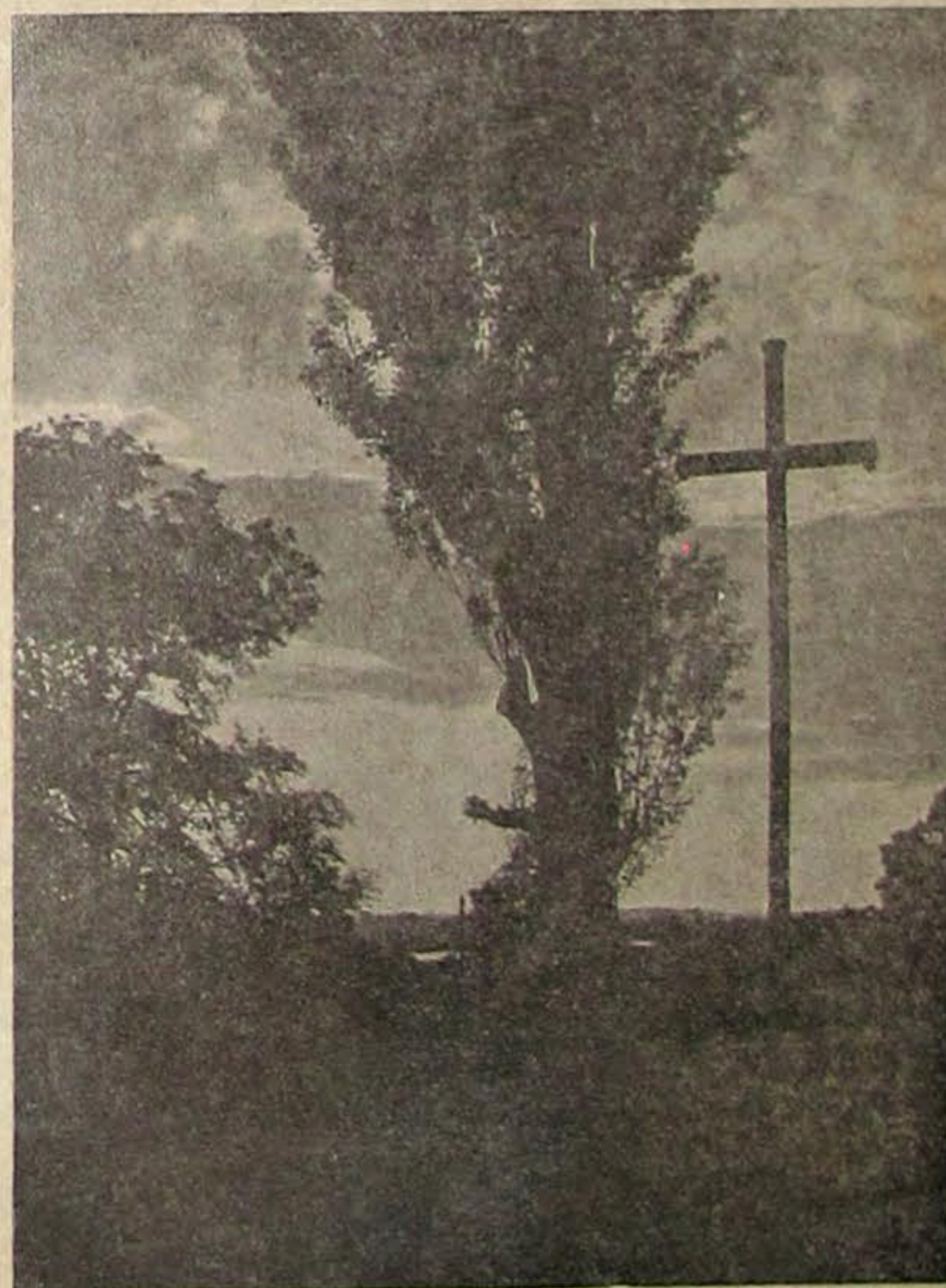
З інших авторів годиться тут на першому місці згадати О. Балицького з його спокійними, глибоко задуманими творами. Далі звертають на себе увагу одна природна знімка і один цікавий композиційний експеримент о. А. Каштанюка, знімки С. Дмоховського, етнографічні студії і „Різдвяна свічка“ Н. Нижанківського, актуальні знімки з паризької колоніальної вистави В. Софронова-Левицького і багато інших.

В цілому виставка дає цікавий перегляд творчості наших аматорів-фотографів. Творчості, що ще не вповні розвинена, але в кожному разі виробляється, кріпшає, йде вперед. Симпатичне вражіння робить велика скількість тем релігійного характеру та поважний, свідомий своїх

О. БАЛИЦЬКИЙ:

допомозі щораз видосконалюваної техніки, до дуже позитивних вислідів та трівко уфундувала фотографіку як повновартну галузь мистецької творчості. Повстали у всіх культурних країнах товариства мистців-

М. ЛЯТИШЕВСЬКИЙ:

Memento mori.

мистецьких цілей характер усієї виставки. Що річні організовані виступи-виставки українських аматорів-фотографів є відродним явищем на овиді нашої мистецької культури.

122

СТАЛІН.*)

Що таке Сталінізм?

На це питання дає Ессад Бей цікаву відповідь. І її зреферусмо трохи обширніше.

Сталінізм — державна політика Сталіна — складається з трьох елементів. А саме: це соціалізм в одній країні, п'ятилітка і колективізація селянства.

Первісна ідеологія комунізму спіралася на погляді, що соціалізм буде можна здійснити лише тоді, коли краї з сильним промисловим пролетаріатом візьмуть участь у революції. Тимчасом сталося щось парадоксального: революція захопила Росію, країну промислово слабу, а до країв промислово сильних не перекинулася. Крім цього післяреволюційна історія показала, що капіталізм все ще має силу. Ось тому треба було первісну теорію перевірити. Сталінові ця перевірка вдалася. Він сказав, що Росія має становити замкнений для себе світ, що у всім вірно відзеркалював би умовини решти світу, лише був би ним у зменшеній пропорції. Згідно з тим соціалізм, що мав спершу бути здійснений у цілому світі, міг бути теж здійснений у замкненому, російському світі. Бо Росія має все, що потрібне до самостійного існування: сировину, землю, джерела енергії і засоби продукції, є отже, теоретично річ беручи, одиницею самовистарчальною, може сама всі свої потреби задоволювати, отже може власними засобами будувати у своїх межах царство соціалізму. Коли в цьому заключенні є деякі щілини, то російський комунізм заповнює їх яскравим російським націоналізмом. Бо погляд, що Росія це одинокий край, у якому може бути здійснений соціалізм, веде до азійської розперзаности, до погорди тих народів, що в своєму господарстві розвиваються оперта на інші народи. Алеж у сучасній мент не можна повести китайського муру поміж Росією і рештою світу. Поміж для здійснення соціалізму в Росії потрібне ще Сталін Європи. І ось саме на цій основі і з цього бажання зробити Росію незалежною під господарським оглядом та дати її націоналізмові поживу до самозвеличання, повстав плян п'ятилітки, плян примусового упромисловлення радянських республік.

П'ятилітка це найбільш геніяльна поліційно-політична ідея, яка колинебудь вискочила з мізку бюрократа. У своїх велетенських розмірах, у своїй безоглядному проведенню вона глибоко азійська, а в своїй геніяльній примітивності дуже підходить до духовности тепер правлячої верстви радянських республік.

П'ятилітка може бути вияснена найтемнішому російському мужикові в кількох мінутах. Щоби розбудувати соціалізм, то зн. рай, в одній країні, треба грошей. А що грошей нема, то треба їх дістати. Як? Треба продати все, що тільки годиться на продаж: хліб, худобу, дерево, нафту, жіноче волосся, камінь, старе залізо, музейні картини, дорожочності, тощо. При тому ціна — це справа другорядна. Головна річ, готівка для розбудови фабрик. Для цієї мети Сталін жертвує все. Засуджені мусять виконувати примусово роботу, робітники бути впродовж п'ятилітки прив'язані до свого місця осідку, селяни віддати своє останнє збіжжя, вся Росія мусить голодувати, щоби все, що в неї є, віддати за половину ціни світовому ринкові. „Гроші, гроші“, — кричить Сталін і шле карні експедиції проти селян, що не хотять умирати з голоду, заводять картки на хліб і ділять людиність держави на тих, що мусять трохи голодувати, що дійсно голодують і на тих, що з голоду вмирають. Ситий не сміє бути в Росії ніхто, ситі можуть бути тільки капіталісти за кордоном, що дають гроші, за які Сталін хоче відмежувати Росію від решти світу — аж до

часу світової революції. П'ятилітка має допомогти залити світ російським товаром, знищити експорт Європи й Америки, а за тим знищити капіталістів, що дали легкодушно гроші на переведення п'ятилітки.

При цьому Сталін вміє своїх товаришів загригти понурим патосом, вміє ім у душу дунути фанатичний огонь. Усіми засобами найбільш рафінованої, найбільш безсовісної реклами вміє бодай частину Росії одушевити п'ятиліткою. На Червоній Площі Москви показують день-у-день на величезному екрані здобутки п'ятилітки. Числа, назви фабрик і товарів бігають по полотні, а при кожній назві проценти, як виповнено п'ятилітку. Тисячі стоять що дини перед полотном і вдвлюються в числа. Дивне гарячкове одушевлення бє з їхніх лиць. При кожному вдатному числі палають гордістю за революційну батьківщину, за першу соціалістичну республіку світу, що має здобути цілий гльоб. П'ятилітка! З усіх стін, плякатів, часописів, лєтучок, в радіо й кіно, всюди п'ятилітка!..

Армію робітників і звичайних обивателів можна легко одушевити, а якщо ні, то опанувати при допомозі поліції. Не то мужика, котрому забірається останню корову, а котрий чіпляється землі усіми пальцями своїх рук і ніг. Його не можна пронизати до останку поліційною системою. І тому це одинокий складник держави Сталіна, що загрожує її соціалізмові. Але Сталін хоче й мужика осідлати. Хочє і з нього зробити аграрного пролетаря, занятого як

урядовця, а це станеться через колективізацію селянства. Ось і ця колективізація, це поруч соціалізму в одній країні і п'ятилітки є третім стовпом сталінізму. Мужик мусить перестати існувати, як свобідна кляса. Він мусить працювати для держави. Він мусить бути зорганізований у державні колективи, мусить державі віддавати вироби своєї праці, а за це, начє урядовець, діставати від неї все конечне для прожитку.

Колиж ця ідея є взагалі можливою до здійснення, коли вона буде переведена, коли отже мужик дійсно стане пролетарем, занятим у державній службі, тоді діло Сталіна буде завершено. Тоді всі верстви російського народу, міщухи як урядовці, робітники як пролетарі, а мужики як носії колективного господарства, будуть віддані без решти на поталу державі. Нарід 150-и мільонів душ не буде мати ніяких відрубних одиниць, лише це буде вірнопідданча маса сірих колективних чисел. А це буде поворот до форм правління московських царів, монгольських ханів і перських сатрапів.

Ось так соціалізм, п'ятилітка і колективізація, це основні ідеї, але й етапи розвитку сталінізму. Його оконечною ціллю є й остається світова революція. Її величю візію має Сталін перед очима і проводить її як один з найбільших експериментів історії. Проводить на тілі народів, що вються у конвульсіях голоду й нещастя. А над тими народами уносяться, начє символі, вузькі монгольські очі Леніна, демонічно-мефістофелівське обличчя Троцького і далеко від них цинічно усмінене лице Сталіна з жорстокими, кавказькими очима розбійника..

Брехня у воєнних часах.

„Після виповідження війни — першою жертвою паде правда“

Облудна трагікомедія з пропагандою „роззброєння“, якої ми вже роками є свідками, комедія, на яку витрачується не лише величезний запас енергії, але й мільйони грошей (нпр. на організацію міжнародних конференцій „роззброєння“), поруч з одночасними мільярдними військовими державними бюджетами, — врешті саме в останніх тижнях миролюбиві деклямації при акомпаніменті гуку стрілів на Далекому Сході, — та вся облудна гра робить знову надзвичайно актуальною книжку англійського політика й письменника Артура Пончонбі, видану у мин. році й на німецькій мові: „Брехні у воєнних часах“ — „Збірка брехонь, які кружляли підчас світової війни по всіх народах світу“*). Попереджує книжку низка пословиць і афоризмів, як своєрідне motto книжки:

„Брехні тривають коротко“ (Софокль). „Після виповідження війни — першою жертвою паде правда“, „Приходить війна до краю, родяться брехні безкрайні“, „Люди побачуть, що війни є підтримувані клясою аргументів, щодо яких пізніше стає ясно, що це були аргументи, яких ніколи не треба було слухати“ (Джон Брайт). „На боєвому гриші міжнародного суперництва і конфліктів поставили люди любов батьківщини, як необхідну чесноту державних мужів, понад любов правди“ (Стенлей Болдуїн). „Брехнею можна лекше заробити гроші, ніж правдою; правда має лише одну силу — вона може захопити душі; але, врешті-решт, душа є таки більшою силою, ніж людська юрба“ (Льоз Дкінзон). „А коли настала війна, довго розказували ми молоді, яка мусіла нас витягати з неї, казки про те, чим вона є, і про чудові речі, до яких вона нас заведе“ (Беррі)..

На цю прецікаву тему воєнних брехонь і побрехеньок читаємо у вступі книжки ось що:

„Брехня є признаною і надзвичайно корисною воєнною зброєю і кожний край користується нею з повною свідомістю,

щоб обманювати власний нарід, приєднувати собі нейтральних та збивати з пантелику ворога. Несвідущі й невинні маси в кожній країні не добачують в той час, що їх обманюють, а коли вже все проміне, тоді лише тут і там відкривають та вияснюють брехню. Але що тоді це вже історія минулого, а звідомлення й оповідання досягнули бажану ціль, то й ніхто не завдає собі труда устійнювати правдивий стан річей і стверджувати правду.

Як це всі ми знаємо, люди брешуть не лише у воєнних часах. Чоловік, мовляв, не є „твариною, що говорить правду“, — але його звичка брехати далеко не є така характеристична, як його подиву гідна готовість — вірити. В суті речі, ця людська легковірність викликає брехню. Але у воєнних часах не добачують як слід верховницької організації брехні. Бо обманування цілих народів не є чейже річю, яку можна би брати легенько..“

„Психольогічний чинник у війні є так само важливий, як чинник військовий. Мораль цивільних людей, так як мораль воєнків, мусить бути втримана.

Військові установи, адміраліція й міністерство воздухоплавства турбуються військовою сторінкою. Треба створити установи, які мають турбуватися психольогічною стороною. Народові ніколи не вільно втратити бадьорости; тому треба переборщувати побіди, а пораки — якщо не можна їх затаїти — треба представляти меншими; публичну опінію треба доконче вперто й постійно при допомозі „пропаганди“ підбичовувати до настроїв обурення, огиди й ненависти“.

„Святочні запевнення володарів і провідних державних діячів кожної нації, що вони не хотять війни, треба заздалегідь оцінювати нарівні з запевнюваннями тих людей, які розливають у своїх домах нафту, хоча знають, що бувають там постійно засвічувані сірники, а проте впевняють, що

*) „Lügen in Kriegszeiten“, Eine Sammlung von Lügen, die während des Weltkrieges bei allen Völkern im Umlauf waren. Von Arthur Ponsonby, M. P. übersetzt. von E. Bauer. 1930. Georg Stilke Verlag, Berlin. 8°, 216.

*) Продовження циклу статей.

не хотять пожежі. Той рід самообману, який криє у собі обманювання інших, є згрунту нечесний.

Тому, що війна є введена як признана інституція, яку використовують уряди у випадку конфлікту, то люди є більше або менше приготувані до неї. Вони дуже охоче щось вмовляють у себе — для виправдання власної поведінки. Вони наставлені на те, щоби шукати якоїсь притоки, при якій могли б вилізти зі своєю любов'ю батьківщини, або вони раді вхопитися нагоди, яку дає війна, щоби шукати життя повного емоцій і пригод. І так кожний прижмує очі, кожний преться вперед і кожний зокрема займається брехнею, як якимось патріотичним обов'язком. При низькому рівені моралі, який існує підчас війни, така забава виглядає зовсім невинно. Вживається агентів з урядовими повноваженнями для заохоти при т. зв. „пропагандовій праці“....

І тут оповідає нам автор уже конкретно, як то різні уряди обзавелися підчас війни підслухувальними станицями, місцями для відчинювання листів, спеціалістами від розшифрування знаків, телефонічними підслухами, шпіонами, провокаторами, фальшивницькими бюроми, слідчими урядами, відділами пропаганди, довірочними бюроми, цензурами, в ділом інформацій, бюроми преси і т. д. і т. д., а все для „інформування“ своїх народів. Існують найріжнородніші роди воєнних брехонь: офіційні брехливі комунікати, підхоплювання сплетень, повторювання вісток без провірених даних, перекручення у перекладі на рідну мову ворожих пресових звісток, злобне підтягання термінології („англійською недугою“ — мовляв — Німці називають усі погані недуги для зогидження Англії!), фальшування фотографій, використання кіна для ширення брехні тенденційною фільмою і т. д. і т. д.

І на поверх двісті сторінок читаємо, які то акти й які фотографії були сфальшовані, які брехливі легенди злого придумано, як коли брехали найчільніші державні мужі Європи, які фантастичні звістки, що кров морозили в жилах патріотів, пускала просичена психозою брехні європейська преса, як брехня панувала в Англії, Німеччині, Франції, Зєдинених Державах та Італії... Маємо нпр. ціле одно оповідання про легенду, як то Німці відтінали в Бельгії малим дітям руки, щоби не могли вирости з них ворожі вояки. З цитатів і документів довідуємося, що писав про це „Таймс“, була у цій справі інтерпеляція в англ. палаті громад, згадав про цю легенду у своїх споминах б. італ. прем'єр Нітті, писав про це франц. мін. фінансів Кльоц, називаючи великий паризький щоденник „Фігаро“, — мав врешті — Святий Отець замір видати з цього приводу гострий протест до цілого світу: цей останній перевірив при допомозі кардинала Мерсіє довге і докладне слідство, перевірюючи всі звістки і дані — і ні один випадок не показався правдивим!...

Читаючи ту книжку майнув авторові цих рядків один спомин.

Було це в 1919 році у Києві, в днях ганебного панування Денікінців. Підчас одної з постійних вуличних облав схоплено тоді й мене та запроторено до т. зв. луцьких касарень, де нашлись всуміш: звичайні злочинці, добровільні і насильні новобранці, вже вишколені військові та всі „підозрілі“ арештанти. Величезні салі касарні були тільки-що відремонтовані та — розмальовані більшовиками, які не сподівались наскоку Денікіна. Пригадую, як нині: сидів підписаний із сотнею товаришів недолі в одній такій великій кімнаті, на якій стіні і стелі пишались чудернацькі постаті, що мали уявляти собою цілу історію: „Як правда брехню поборола...“ У такій декорації „правди“ вишколювали своїх рекрутів кийівські більшовики й карали всіх, хто під руки попався, Денікінці... Трудно собі було уявити більшого глуму з „правди“, ніж афішування її — апостолами брехні. (ікр)

Трицятиліття Ноблевих нагород.

Минуло 30 літ від хвилини, коли уділено визначним ученим і письменникам перший раз Ноблеві нагороди. Розділення перших нагород відбулося дня 10. грудня 1901. р. в Штокгольмі. Три природничі нагороди попали в руки німецьких вчених Конрада Рентгена, ван Гоффа і Еміля Берінга. Літературну нагороду дістав Сіллі Прідом, а миру — основник жєневського Червоного Хреста Анрі Дінан та творець французького мирового товариства Фредерік Пассі. Від того часу що року уділюється ці нагороди з великанського фонду

Альфред Нобель.

(ок. 30 мільонів шведських корон), призначеного на цю ціль Альфредом Ноблем. Одначасно з 30-літтям Ноблевих нагород припадає 33-ліття з дня смерті їх фундатора. Життя його буде новим рухом, трагізму парадоксів. Нобель уродився дня 31. жовтня 1833 р. Був сином штокгольмського інженера. В 31. році життя заложив собі фабрику вибухових матеріалів. Дальша життєва дорога Нобля — це ціла низка страшних вибухів і катастроф. Перша його фабрика вилетіла у воздух дня 3. вересня 1864 р. Згинули десятки робітників разом з молодшим Ноблевим братом. Під натиском публичної опінії мусів тепер Нобель переправитися зі своїми експериментами на воду, щоби не загрожувати безпеці населення на суші. Заложив на кораблі, що сто-

яв на котвиці посеред Мелярського озера, нову фабрику. Мав великі успіхи. Замовлення на його вибуховий олій сипалися з усіх сторін світу. Нобель став багатим. Гроші відкрили йому знову дорогу на сушу — і він почав продукцію на велику мірку. Повстала перша Ноблева нітроглицеринова акційна спілка. Виростали, як гриби по дощі, фабрики в Швеції, Норвегії, Німеччині. А коли Нобель винайшов, на місце досить непрактичного „вибухового олію“, тверду вибухову субстанцію того самого роду, яку назвав динамітом — став одним з найбагатших мільонерів-капіталістів. Незадовго наступив перший страшний вибух динаміту на Грінчстріт в Нью-Йорку. В квітні 1866. вилетів коло панамського каналу у воздух корабель, що віз 200 бочок динаміту до Перу. Згинуло 47 моряків. За кілька днів наступив вибух в одному американському складі нітроглицерину: 14 трупів. Далі страшний вибух в Австралії. А вже в травні 1866 вилетіла у воздух ціла фабрика динаміту у Крімелю (Німеччина) разом з усім робітництвом. Слово „динаміт“ розсівало жах по всьому світі. А все таки цілий світ оцінив цю силу, що її він осягає через посідання динаміту — і купував його охоче. Винахідник Альфред Нобель ховав гроші до кишені й багатів. Він не мав часу роздумувати про страшні наслідки, які буде мати в майбутності динаміт як засіб до нищення ворога у війні. А коли собі це освідомив — тоді його душа здригнулася від жаху. Нобель почав завзято пропагувати вічний світовий мир, культуру духа й мистецьку творчість. З Нобля-винахідника зробився Нобель-культурник і пацифіст, який немов за покуту заложив багатомільонову свою фундацію. По волі фундатора мають з неї що року черпати поважні суми найкращі винахідники в ділянці фізики, хемії й медицини, далі найталановитіший письменник і — найбільший діяч в царині пропаганди світового миру. Нобель хотів, щоби його нагороди стали матеріальною підмогою для тих, що працюють для загального щастя й добра. Виконавці Ноблевого заповіту поставили справу трохи інакше. Вони зробили з Ноблевих нагород найбільше світове почесне відзначення, яке дістають в більшості випадків лише ті, що вже й так здобули своєю творчістю славу й багатство. В кожному випадку Альфред Нобель живе в пам'яті всіх культурних народів. Винахідник динаміту уступив, у історичній перспективі, місце одному з найбільших культурних меценатів світу.

—o—

З МУДРОСТІ НАРОДІВ.

2. Індійська мудрість.

Добрий чоловік найде приятелів у цілому світі.

Кожний чоловік є сторожем своєї власної честі.

Людину можна вважати гостем один день, навіть два, але третього дня це вже ворог.

Ходи, приятелю, і щось роби; краще працювати даром, аніж лінохувати.

Що Бог дає, треба прийняти з признанням і подякою.

Якщо Бог є нашим приятелем, наше діло вдалося.

Дві голови кращі за одну.

Це образа перебувати бесідникові, поки він не скінчив те, що мав сказати.

Коли злий не хоче покинути своєї моті, то хай добрий не покидає своєї доброти.

Коли я роблю добре, то приписують це Провидінню; коли зле, то мені самому.

Коли спитаєш голодного, кілька є два а два, він тобі відповість: чотири бохонці хліба.

Голод це найкраща приправа, а втома найкраща подушка.

Хто хоче тити, йде до керниці — не керниця до нього.

Хто не бачив тигра, хай подивиться на kota; хто не бачив розбійника, хай подивиться на різника.

Від молочної корови прийму навіть, коли мене два рази вдарить.

Коли третя особа змішається між двох, то вона є наче пісок, що впав в око.

Терпеливість, чесноту, приятеля і жінку випробовується в нещасті.

Деревляне горня можна тільки раз поставити на вогонь.

Є деякі сліпі на очі, а деякі на серце.

Не зробиш з осла коня, як будеш його бити.

Герой жертвує своє життя за славу; трус за хліб.

Слон, хоча кулявий, є слоном і пожиточним.

Коли пияний піде до саду, яблуко і сливка в нього те саме.

—o—

РЕЦЕНЗІЇ.

Про „Королівну“.

Недавно ми присвятили декілька завваг драмі Д. Николишина „Самсон“ і обіцяли при нагоді сказати ще дещо також про найновіший драматичний твір того самого автора — про „Королівну“.

Автор старається в „Королівні“ оформити символічно питання про відношення українського народу до Московщини і до Польщі. При цьому не хоче вживати надуманих символістичних схем і засобів, лише перебирає зовнішню форму своєї символіки з народної казки, користуючися типовою казкою про трьох братів. У цьому огляді пішов автор, на мою думку, слідами Степана Руданського, який у своїй поемі „Цар Соловей“ оброблює подібну, лише ширше закреслює тему (взаємини всіх Словян) при допомозі подібного символічного використання народної казки про братів. Про цей зв'язок між „Царем Соловем“ і „Королівною“ Николишин у своїй книжечці не згадує — і нехай не во гнів йому буде, коли я у своїх міркуваннях на цю тему помиляюся. В кожному разі, колиб навіть виключити генетичний зв'язок між обома творами, то про фактичний аналогії сумніватися годі. Для знавця вистарчить, коли наведу, як приклади до порівняння з поемою Руданського, сторінки 33, 40, 51, 90—91, 92—93 з твору Николишина. Щоб не вийшло непорозуміння, мушу зазначити, що нема тут мови про жадні запозичення, ані про аналогії в зовнішньому обробленні, лише про споріднення основного внутрішнього мистецького замислу. Зрештою як у ідеології, так і у фабулі та у формальному її опрацюванні слідно у автора „Королівни“ повну самостійність.

Драма писана віршем; коломийковим ритмом, видержаним і модифікованим з певним розумінням ритмічної терції проф. С. Смалюка. Погляди цього нашого найвизначнішого сучасного фільмолога слідні так само у послідовному приміненні деяких правописних принципів: І в цих моментах лежить одна з непопулярних під часину пору, але додатних рис твору.

Про сам зміст та ідеологію драми Николишина тут казати не буду. В даному випадку — це вже річ читача, вир бити собі самостійний погляд на ці сторінки твору. Та ще треба зазначити, що під драматичним оглядом третій акт і спосіб розв'язки ситуації не дорівнює своєю мистецькою вартістю двом першим актам і залишає у читача, приготованого на підставі попередніх актів до сильнішого драматичного вистепенування і пропрацювання, деяке розчарування.

В загальному треба глядіти на цей найновіший твір Николишина як на дальший крок у напрямку позитивного мистецького розвитку. „Королівна“ — це твір, в порівнянні з рештою драм цього автора, релятивно цінний. Від дальшого розвитку письменської діяльності Николишина буде залежати, чи він здобуде собі місце поміж дійсними українськими драматиками, чи ні. Або, сказавши словами його ж драми: „Гей, чи доскочиш, лицарю ясний, до станеш ручку, знімеш обручку?“

P. S. Щоби не ширилися фальшиві погляди щодо розмірів згаданої в попередній рецензії реклами Николишина, почуваяся до обов'язку справити деякі неточности, що попали через недогляд у попередню рецензію, а саме: похвальна передмова про Николишина у виданні його „Самсона“ міститься не на 15-ох сторінках, лише на 10-ох сторінках плюс 9 стрічок. Реклама інших творів Николишина у цій книжечці розложена не на 5-ох, лише на 7-ох сторінках.

Дмитро Николишин: **Королівна**. Казка. Драматична поема. Коломия, 1931. Накладом „Загальної Книгозбірні“. Copyright by Dmytro Nykolishyn, Kolomya 1931. Друк В. Бравнера в Коломії. 1147—22. IX. 1931 — 1100. стор. 104, 8⁺ „Заввага“.

Голоси Читачів.

Доказом широкого зацікавлення статею „Українське музейництво“, яка появилася недавно в нашому додатку „Література, Мистецтво, Наука“, — є лист до редакції, що автором його є о. О. Яворський з Лучинця. Подаємо до загального відома цей цікавий лист-рецензію в скороченні:

У Вашому літературно-науковому додатку з дня 15 листопада ц. р. появилася стаття проф. І. Филипчак про обласний музей Бойківщини в Самборі. Вже раніше я читав короткі замітки про цей музей також в „Ділі“. Наші досягнення в цій ділянці мене зацікавили — тому при нагоді поїздки з Рогатинщини в рідну Самбірщину ще в літі я уважав своїм обов'язком заглянути до музею „Бойківщина“ в Самборі. Тут познакомився я з п. проф. Филипчаком, який дуже ввічливо опрацював мене по кімнатах, заповнених шафами й полицями, і я не міг вийти з подиву, що за несповна 3 роки можна зібрати стільки цікавого матеріалу. Все упорядковане, почислене і вписане в книгу. Велику шафу займає багата бібліотека, є також образи, світліни і різні рукописи Олександра Борковського, директора гімназії в Сяніччині. При кінці листопада ц. р. я отримав 1-ше число журналу „Літопис Бойківщини“, виданого організаторами музею. Це число має 176 сторін друк, 8 таблиць зі знімками важніших експонатів музею і т. д. Є також „бойківський помяник“, у якому виділено світліни Олександра Борковського та Ізидора Смеречинського з короткими біографіями.

Зміст „Літопису“: Др. В. Гуркевич: Передне слово. Др. М. Скорик: Про назву „Бойки“. Др. А. Княжинський: Межі Бойківщини. Др. В. Кобільник: З археології Бойківщини. І. Филипчак: З історії шкільництва на західній Бойківщині від 1772—1930 р. Др. В. Гуркевич: Бойки за 100 літ у числах. о. Ю. Кміт: Бойківський словарець зі с. Гвіздця. Р. Лукань ЧСВС: Василянська друкарня в Заплатинських Угерцях пов. Самбір. Др. А. Княжинський: Як записувати твори „устної словесности“. Др. М. Кордуба: Як записувати топографічні назви. Miscellanea: В. Гуркевич: Про назвисько „Бойко“. А. Княжинський: Причини до звичаєвого права на Бойківщині. Свідство землі. Кара за крадіж в полі. В. Гуркевич: До теорії про кельтійське походження Русі. Є. Рудий: Міра або мішання на Закарпатті. В. Гуркевич: Дрогобицький Юрій. Григорій Самбірчик. М. Скорик: До статті „про назву Бойки“. Хроніка. Конкурс „Бойківський Помяник. Таблиць (світліни) Ч. I—VIII.

Всі статті в „Літописі“ оперті на джерелах і старанно опрацьовані. У відділі „Хроніка“ оповіщено про початок і розвиток бойківського музею, а також подано список всіх жертводавців. В „Літописі“ оголошено також конкурс на монографію про порічкові села та міста на Бойківщині; найкращі три праці будуть нагороджені сумами 300, 200, 100 зол. Крім того „Літопис“ запрошує до присилання хроніки осіб, родин і діячів з якого, що вживається в розвитку життя Бойківщини.

о. Осип Яворський
парох в Лучинці і рогатинський декан.

ДРІБНІ ВІСТКИ.

— **Мистецтво Індія.** Експедиція пенсильвенського університету студіювала в останніх місяцях область стародавньої індійської культури в Гватемалі. Знайдено прегарні різьби невідомого мистця, що походять з 8-го століття. Є це велика камяна пласткорізьба, а крім того дві статуї. Ці мистецькі твори виконані незвичайно дбайливо і своєю живістю та красою нагадують мистецькі витвори клясичної доби.

— **„Бен Гур“ у згуковій версії.** Монументальна фільма „Бен Гур“, опрацьована перед кількома роками на підставі релігійно-історичного роману Воллеса, появилася недавно на екранах у згуковій версії. Не зроблено з „Бен-Гура“, на щастя, „говореної“ фільми, лише синхронізовано акцію з відповідною ілюстративною музикою та в деяких місцях примонтовано могутні масові вигуки товпи й хорові пісні. Деякі сцени фільми кольоровані. Ця фільма мала свого часу величезні успіхи. У великих кінах таких світових міст, як напр. Берлін, її висвітлювано по декілька місяців без перерви при виповнених салях. Тепер, у згуковій версії, фільма втратила багато із своїх мистецьких вартостей та не має вже такого великого успіху серед публики.

— **Мистецтво за бульбу.** Цікавий прицинок до впливу сучасної господарської кризи на мистецьке життя: в Парижі відчинено дня 10. ц. м. виставку образів визначних малярів, які хотять продавати свої твори не за гроші, лише за вітквали. Організатори цієї виставки надіються, що знайдеться між торговцями вуглям, різниками, пекарями і т. д. досить людей, що

захочуть украсити свої мешкання першорядними мистецькими працями, коли не мусять платити за образи готівкою, лише натураліями. „Ціни“ виставлених образів дуже цікаві. Напр. один прегарний великий олійний образ визначного представника модерного малярства коштує 5 міхів бульби, інший знова тону вугля і т. д. Зубожілі малярі хапаються, як бачимо, доволі оригінальних засобів, щоби лише забезпечити собі збут своїх творів та заспокоїти найпримітивніші життєві потреби.

—о—

— **Новий журнал українських емігрантів.** Українська еміграція в Каліші зібралася видавати в українській та англійській мовах новий журнал, який має пропагувати серед своїх і чужих утворення самостійної України як заборона перед комунізмом. В журналі мають знайти місце систематичні нариси географічного, статистичного, фінансово-економічного та військового характеру. Адреса редакції й адміністрації: С. Сидоренко, Каліш, Nowy Świat 7, т. б. Умови передплати: окремий примірник журналу (2—4 друковані аркуші) 2 зол.

Проект на часі.

Редакція одержала такого листа:

Приймився у нас звичай висилати своїм і знакомим з нагоди Різдва Христового й Нового Року письменні бажання поштою. Українці, яким навіть адресувати листів по українськи не можна, повинні тепер, в часах загальної господарської скрути та підвищених поштових оплат, подумати про це, чи не можна скласти святих побажань також іншою дорогою. Уявляю собі справу ось як: редакції українських часописів могли б у передсвяткових і святкових числах відчинити „Поштову скриньку“ зі святими побажаннями, в якій поміщували б такі побажання „Веселих Свят“ і „Щасливого Нового Року“. Читач після би редакції свого часопису 2—3 золоті, або й більше, на „Рідну Школу“, „Просвіту“, Інвалідів, пресовий фонд, чи іншу довільну ціль — а редакція зі свого боку помістила б у згаданій „Поштовій скриньці“ всі бажання даного читача, напр. у такій формі: „Щиро-сердечні побажання Веселих Свят (або: Щасливого Нового Року) шлють Впов. Панству: (вчислити всі особи, яким читач хотів вислати поштою побажання) пересилає ХУ (ім'я і прізвище та місцевість)“.

Від нас, 8—9 мільонів Українців, чейже йде поштою що року бодай один мільон листівок зі взаїмними святими й новорічними побажаннями. Сама пошт. ва оплата за ці листівки виносить 350.000 зол. Отже виходить, що колиб у і Україні почали собі пропонувати тут сп. собом бажати „Веселих Свят“ і „Щасливого Нового Року“, то наші інваліди, „Просвіта“, „Рідна Школа“ й інші установи здобули б таким чином кожного року по кількадесять, а може й по кількатор тисяч золотих. А чи не було б це для нас краще й корисніше?

о. Д. К-ський.

Редакція погоджується з висновками автора листа, вітає корисну ініціативу та відчиняє вже в черговому числі нашого часопису „Поштову скриньку“ зі святими побажаннями“.

Просимо заздалегідь слати жертви, подаючи на відтинку переказу ціль, на яку жертва прислана, та імена, прізвища й місце замешкання осіб, яким хочете побажати „Веселих Свят і Щасливого Нового Року“. Жертводавці будуть по закінченні цієї акції опубліковані в окремому виказі жертв.

Редакція.